

Tammelan kylien yhteistyön ja lähipalvelujen kehittämishanke

”Toimivat kylät – menestyvä kunta”

30.9.2008

TIIVISTELMÄ

Tammela on pinta-alaltaan laaja, valtateiden, vesistöjen sekä harju- ja suoalueiden halkoma kunta, jossa taajamamaista asutus- ja yhdyskuntarakennetta on kirkonkylällä ja väkiluvultaan isommissa kylätaajamissa. Kunnan n. 6650 asukkaasta keskustaajamassa asuu n. 2900 ja eri kylillä n. 3700 henkeä, mikä on yli puolet koko kunnan väestömäärästä. Kylissä on viime vuosien aikana toteutettu kasvavassa määrin erilaisia kyläyhteisöjen kehittämishankkeita, joilla on pyritty parantamaan kylien asumisviihtyvyyttä mm. yhteisiä kokoontumistiloja kunnostamalla. Tällä kehittämishankkeella **parannetaan haja-asutusalueiden palveluita**. Tavoitteena on **edistää kylien omatoimista suunnitelmallista kehittämistä**, saada kylät **hyödyntämään erilaisia kehittämisresursseja**, lisätä **kylien yhteistyötä** ja kehittää kylistä asukkaille ja yritystoiminnalle entistä vireämpi, vetovoimaisempi ja palvelukykyisempi toiminta- ja elinympäristö sekä innostaa erityisesti nuoria mukaan kylätoimintaan.

Hanke jakautuu kahteen osaan. Pitemmälle tulevaisuuteen tähtää **Tammelan kyläohjelman rakentaminen, johon sisältyy myös maankäytön suunnittelua sisältävien kyläsuunnitelmien tekeminen kylille.** Hankkeen toisessa osassa konkreettisena tavoitteena on **kehittää kylien palveluja, ympäristöä sekä tonttitarjontaa** niin että konkreettisia saavutuksia voidaan esitellä **Tammelan kyläasumisen messuilla kesällä 2010.**

*Osana kyläohjelmaprosessia tehdään **selvitys kylien asumis- ja palvelurakenteesta*** ja palvelujen kehittämistarpeista kartoittamalla kylien ja niiden palveluiden nykytilaa sekä asukkaiden palvelutarpeita. Samalla kartoitetaan mahdolliset yhteistyökumppanit ja selvitetään asukkaiden mahdollisuuksia ja vahvuuksia toimia palvelujen tuottajina, halukkuutta toimia palveluyrittäjänä sekä mahdollisia yrittäjäkoulutustarpeita. Tavoitteena on turvata kylien palveluita kylälähtöisillä toimenpiteillä yhteistyössä Tammelan kunnan kanssa. Suunnitelmallisella kehittämisellä, palvelujen tuotteistamisella ja yhteistyöverkostojen luomisella lisätään kylille asumismahdollisuuksia, yritystoimintaa ja verkostoitumista.

Hanke hyödyttää paikallisia kyläyhteisöjä antamalla niille vetoapua jatkuvaan kehittämistoimintaan ja kylien yhteisten ongelmien ratkaisujen etsintään. Tavoitteena on etsiä uusia palvelumuotoja ja saada palveluiden tarvitsijat ja tarjoajat kohtaamaan, koota olemassa olevat palvelutarpeet toteutettavissa oleviksi kokonaisuuksiksi ja löytää uusia sopimuksellisuuden soveltamiskohteita ja toimintatapoja palvelujen tuotantoon. Hankkeen aikana toteutetaan myös kylien yhteismarkkinointia sekä päivitetään kyläohjelma ja kehitetään sähköisiä suunnittelu- ja seurantatyökaluja kyläohjelmassa asetettujen tavoitteiden toteutumista ja toimenpiteiden tuloksellisuutta parantamaan. Hankkeen muita tuloksia ovat syntyvät markkinointimateriaalit ja -tapahtumat. Haja-asutusalueella asumiseen ja yrittämiseen vaikuttavat olennaisesti asukkaiden määrä, tonttitarjonta, tieolot, vesi- ja jätevesihuolto ja palvelutarjonta. Näihin eri osa-alueisiin liittyen hanke järjestää tapahtumia, kehittämiskeskustelu- ja ideointitilaisuuksia, valmennusta ja neuvontaa yhteistyössä kunnan ja eri toimijoiden kanssa.

Hankkeen vaikutuksesta kylät toimivat tulevaisuudessa yhdessä, kehittäen tammelalaista maaseutua ja sen viihtyvyyttä. Kehittämistavoitteena on ennen kaikkea saada pidettyä kylät jatkossakin asuttuina ja elinvoimaisina, sekä aktivoida uutta asumista ja yrittäjyyttä kylien ainutlaatuisessa luonnonläheisessä, ympäristövastuullisessa ja turvallisessa toimintaympäristössä.

1. HANKKEEN TAUSTA JA TARVE

Tammelan kunnanhallitus päätti 18.6.2001 käynnistää hankkeen nimeltä Tammelan kunnan kylä- ja maaseutuelinkeino-ohjelma. Tammelan kunnanvaltuusto hyväksyi ohjelman 9.8.2002. Tavoitteena oli yhteissuunnittelun periaatteita noudattaen luoda ohjelma, jolla sidotaan eri toimijatahot mm. kunnan luottamushenkilöt ja viranhaltijat, kylätoimikunnat, yrittäjät ja viljelijät yhteisiin tavoitteisiin. Kylä- ja maaseutuelinkeino-ohjelmatyön aikana kunnan kylille laadittiin kyläsuunnitelmat, jotka ovat kyläohjelmaosion perusta ja joiden avulla kylät toteuttavat kyläohjelmatoimenpiteitä.

Tammelan kunnan kylä- ja maaseutuelinkeino-ohjelmalla on tarkoitus luoda kylien, yrittäjien ja kunnan välille uutta omaehtoista toimintakulttuuria, jonka avulla voidaan myös hyödyntää ohjelmien ja hankkeiden kautta kuntaan tulevaa valtion ja EU:n rahoitusta. Kylä- ja maaseutuelinkeino-ohjelma toteutuu kaikkien eri osapuolten yhteistyöllä. Kaikilla kunnan ja kylien toimijoilla on oma vastuualueensa ohjelman toteuttamisessa ja päivittämisessä. Osa ohjelman toteuttamista on kehittää uusia ja toimivia yhteistyökäytäntöjä kylien, yrittäjien ja kunnan toimintojen välille. Toinen osa ohjelman toteuttamista on toteuttaa ohjelmassa esitetyjä toimenpiteitä, joita toteuttamalla samalla luodaan uutta omaehtoista toimintakulttuuria koko kunnan alueelle. Osa ohjelman toimenpiteistä vaikuttaa pieniltä ja mitättömiltä asioilta ohjelmatason paperiin, mutta ne ovat asioita, jotka kylien asukkaat kokevat omassa arkielämässään tärkeiksi ja elämänlaatuun rikastuttaviksi ja joille ei ole vielä löytynyt toteuttajaa tai toteutustapaa. Kylä- ja maaseutuelinkeino-ohjelman tavoitteena on olla tällainen toteuttajataho sekä arki- että elinkeinoelämän pienissä ja isoissa asioissa.

Kylä- ja maaseutuelinkeino-ohjelman kyläosiota päivitetään vuosittain kyläfoorumissa, johon on osallistunut sekä eri kylien että kunnan edustajia. Maaseutuasiamiehestä ja kylien edustajista koostuva yhteistyöryhmä huolehtii ohjelman seurantatyön käytännöistä. Kyläsuunnitelmien päivitysvastuu on kylillä. Jatkoissa kyläohjelman päivitystä ja seuraamista auttaa tilastoinnin pohjaksi valmistunut kyläaluejako.

Kyläohjelman lähtökohtana on, että kylät osallistuvat niiden toimenpiteiden toteuttamiseen, jotka ovat kylän kannalta tärkeitä. Toisilla kylillä on enemmän kehittämistarpeita ja myös aktiivisuutta omatoimisesti kehittää kyläänsä. Ohjelmatyön kyläosio on kuitenkin edennyt kaikilla kylillä joiltakin osin. Myös kunnan osalta joissakin toimenpiteissä kunta on ollut aktiivinen kuten asiointikuljetusten järjestämisessä, mutta joissakin toimenpiteissä kuten tonttimarkkinoinnissa ja maisemanhoidossa ei ole ollut samanlaista aktiivisuutta (Kylä- ja maaseutuelinkeino-ohjelman väliraportti 2002-2006 liitteenä).

Ohjelman toteutuksessa aktiivisuus on painottunut kylien elämän kannalta tärkeimpiin osioihin ja toimenpiteisiin. Tontteja on kartoitettu ja markkinoitu, asiointiliikenne on saatu toimivaksi, vesiasiat ovat kunnossa ja viemäriasioita on käynnistetty ja vapaaehtoista kylien kehittämistä on viety eteenpäin. Kyliltä on tullut ohjelmatyöstä positiivista palautetta varsinkin aktiivisimmilta kyliltä, joissa on sisäistetty oman kyläsuunnitelman ja kyläohjelman sekä hanketyön käyttö kylän kehittämisvälineenä. Kyläsuunnittelu- ja ohjelmatyö on näkynyt myös paikallisen maaseudun toimintaryhmän LounaPlusssa ry:n jakaman hankerahoituksen ohjautumisena Tammelan kylien kehittämis- ja investointihankkeiden toteutukseen Alma-kaudella.

Kyläohjelmaan perustuva kehittämistoiminta on lähtenyt hyvin liikkeelle, mutta toiminnan jatkuminen ja pysyvä toimintatapojen muutos vaativat pitkäjänteistä eteenpäinviemistä.

Kyläohjelman ensisijainen tavoite syventää kylän ja kunnan vuorovaikutusta ja kylien välistä yhteistyötä edellyttää vielä toimintatapojen kehittämistä, jotta toimenpiteistä saataisiin toimivia kokonaisuuksia niin kylien kuin kunnan toimintakentissä ja resurssien jaossa. Kylätoiminta tarvitsee kunnan viranomaisia taloudellisten resurssien lisäksi myös asiantuntemuksen ja luvanvaraisuuden vuoksi. Tämä koskee etenkin hoivapalvelujen kehittämistä, ympäristön hoitosuunnitelmia ja rakentamista. Toisaalta kylillä tarvitaan vielä opastusta, ohjausta ja työkaluja kyläsuunnittelu- ja kyläohjelmatyön toteuttamiseen ja päivittämiseen. Kyläohjelman seurannan ja päivittämisen avuksi olisi kehitettävä sekä kyläohjelmassa asetettujen tavoitteiden toteutumista ja toimenpiteiden tuloksellisuutta, että yhteiskunnan tilasta yleisesti kylillä kertovia mittareita. On tärkeää, että tarpeelliseksi havaittu vanha toiminta sekä tarvittava uusi toiminta täydentävät tuloksekkaasti toisiaan. Iso haaste on uusien ja aiempien kyläinvestointien taloudellinen ja toiminnallinen hyödyntäminen ja ylläpito. Tämä vaatii kylältä liiketaloudellista osaamista, lupa- ja verotuskäytäntöjen tuntemusta ja paneutumista uusien tulomuotojen löytämiseen ja toimijoiden sitouttamiseen. Tulevaisuudessa kylien asukkaiden ja kylien sekä alueiden välinen vuorovaikutus ja verkottuminen monilla tasoilla ja toiminnan aloilla on perusehto kylien säilymiselle elinvoimaisena.

Tammelan kylä- ja maaseutuelinkeino-ohjelma valmistui elokuussa 2002. Ohjelman päivittäminen on ajankohtaista kylien ja kuntien toimintaympäristössä tapahtuneiden muutosten ja EU -ohjelmakauden vaihtumisen aiheuttamien hanketukien rahoitusehtojen ja hanketoimintaa ohjaavien säädösten muuttumisen vuoksi. Päivittämistyön pohjaksi laaditaan yhteenveto ja arviointi kyläohjelmatyön tuloksista ja toimintatapojen onnistumisesta kerättävän palautteen perusteella.

Kyläohjelmalla linjataan tammelalaisten kylien kehittämisen tavoitteet meneillään olevalla EU-ohjelmakaudella 2007–13. Pyrkimys on saada kaikki kylät paikallisen maaseudun kehittämissuunnitelman LounaPlus-ry:n seudullisen maaseudun kehittämissuunnitelman tuen piiriin. Kyläohjelman vahvistamisen jälkeen valmistellaan kyläohjelman hankkeistamista alue- ja paikallishallinnon sekä kylätoimijoiden kanssa voimassa olevien rahoitusehtojen ja säädösten mukaan. Kyläkohtaiset pienet yleishyödylliset investointitarpeet kootaan omaksi hankkeeksi ja kaikkia kyliä koskevat laajemmat kehittämistarpeet omakseen. Yhteistointi ja luottamus ovat välttämättömiä kyläläisten välillä, mutta myös yrittäjien, yhteisöjen ja viranomaisien välillä. Tulevaisuuden haasteet - kouluverkon, maankäytön ja palvelurakenteen, jätevesihuollon järjestäminen - ovat suurelta osin yhteisiä ja kaikkia kuntalaisia koskettavia, jolloin niitä tulisi ratkaista yhdessä ja kaikkien kylien voimavaroja hyödyntäen.

Tammelan kylien yhteistyöryhmä päätti kokouksessaan 31.10.07 käynnistää kaikille kylille yhteisen, koko kuntaa koskevan kehittämishankkeen suunnittelun. Hankkeella halutaan kehittää kylien asutus- ja palvelurakennetta, kohentaa kyläympäristöä ja syventää kylien osaamista kyläsuunnittelu- ja ohjelmatyössä. Hankesuunnitelmaan sisältyy sekä yhteistyöryhmän että kyläyhdistysten kokouksissa. Esiinousseita kehittämisteemoja olivat mm. tonttien etsiminen kyliltä, yksityisten ja kunnan tonttien markkinointi yhdessä seutukunnallisten/maakunnallisten hankkeiden ja toimijoiden kanssa, uusien asukkaiden vastaanottopalveluiden toteuttaminen, kyläkaavojen laatiminen kylille, sopimuksien valmistelu kunnan, TE-keskuksen ja järjestöjen välille koskien reittien kunnossapitoa, maisemanhoitoa, perinnebiotooppeja, kylätalkkari- ja siivouspalveluja. Tammelan kunnan taholta on esitetty toivomus, että hankkeella voitaisiin tukea kylien kaavoitusta asukkaiden omaehtoista suunnittelua/kuulemista toteuttaen. Hankesuunnitelma luonnosta on muokattu kunnalta ja kyliltä saadun palautteen mukaan ja se on hyväksytty Tammelan Kylät ry:n kokouksessa 10.11.2008.

Tammelan Kylät ry:n perustava kokous pidettiin 26.4.08 Teuron kylätalolla. Yhdistyksen tavoitteena on edistää kylätoimintayhdistysten yhteistyötä, toimia kyläyhteisöjen yhteistyöryhmänä ja kylä- ja asukastoinnin kehittäjänä ja edunvalvojana ja käyttää niin tarvittaessa kaikkien kylien yhteistä ääntä. Tähän pyritään ottamalla vastuuta laajoista, kaikkia Tammelan kyliä koskevista kehittämistehtävistä. Voimia on mahdollisuus yhdistää varsinkin asumisen markkinoinnissa, ympäristön ja viihtyvyyden kehittämisessä ja kylien palveluiden parantamisessa. Yhdistyksen tavoitteena on luoda Tammelaan entistä toimivampi ja laajempi maaseudun toimijoiden verkko, jolla yhteisten, laajojenkin tavoitteiden saavuttaminen on mahdollista. Yhdistyksen jäseniksi voivat liittyä kaikki rekisteröityneet tammelalaiset kehittämissuhteiset, yksityishenkilöt voivat liittyä kannatusjäseniksi. Tavoitteena on, että yhdistys pystyy toimimaan kylätoimikuntien ja järjestöjen kautta Tammelan asukkaiden suorana vaikutuskanavana ja keskustelufoorumina ja otamaan nopeasti kantaa kyliin vaikuttaviin asioihin. Yhdistys julkaisi kesäkuussa 2008 ensimmäisen Tammelan kylälehdessä, johon osallistuivat kylistä Hykkilä - Lunkaa, Letku, Liesjärvi, Patakangas, Porras, Riihivalkama, Susikas, Tammelan kirkonkylä, Teuro - Kuuslammi ja Torro sekä Tammelan kunta, Tammelan vapaa-ajanasukkaiden yhdistys, Tammelan omakotiyhdistys ja LounaPlus-ry.

1.1. HANKKEEN LIITTYMINEN OHJELMIIN JA MUIHIN HANKKEISIIN

Kylien kehittäminen kytkeytyy niin kunnan kuin koko seutukunnan kehittämiseen ja seutukunnan elinkeinopoliittisiin tavoitteisiin. Tämän hankkeen laatimisessa on alusta asti otettu huomioon LounaPlus-ry:n toimintaryhmän kehittämissuunnitelman 2007-2013 strategia ja tavoitteet. Hanke toteuttaa

- Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman toimintalinjaa 4: Leader ja toimenpidettä 322: Kylien kunnostus ja kehittäminen
- LounaPlus-ry:n kehittämissuunnitelman painopistealuetta 1: Vetovoimaiset kyläyhteisöt ja toimenpiteitä: kylät paikalliskehittäjinä, maalle muuton edistäminen, suunnitelmallisen rakentamisen edistäminen.

Hanke toteuttaa Leader -toimintatapaa, jonka tarkoitus on kehittää maaseutua laaja-alaisesti, mutta paikallislähtöisesti. Leader -toimintatavan perusta on, että paikallisella tasolla ihmiset pääsevät osallistumaan, suunnittelemaan ja toteuttamaan oman alueensa kehittämistä. Hankkeella tavoitellaan paikallis-toimijoiden ja hallinnon yhteistyön vahvistamista, paikallisten voimavarojen hyödyntämistä sekä kehittämisen pitkäjänteisyyttä. Hankkeen vaikutukset kohdistuvat alueellisen kilpailukykyyn lisäämiseen ja tukevat ympäristön kestävää käyttöä sekä sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävää kehitystä.

Hankesuunnitelman laadinnassa on huomioitu ja toimenpiteet yhteen sovitettu kunnassa ja seutukunnassa käynnistyvien maaseutuasumisen ja kylien kulttuuriympäristön kehittämishankkeiden kanssa.

2. AIKATAULU

Hanke toteutetaan **1.1.2009 - 31.12.2010** välisenä aikana.

3. KOHDERYHMÄT

Hankkeen kohderyhmän muodostavat tammelalaiset kylä- ja asukas yhdistykset, kylien asukkaat ja maan omistajat sekä kylien alueella toimivat yritykset ja yhteisöt.

4. HANKKEEN LAADULLISET JA MÄÄRÄLLISET TAVOITTEET

Hankkeen päätavoitteena on synnyttää uusia **palveluverkostoja** ja lisätä **viihtyvyyttä** Tammelan kylissä. Hankkeen toimenpiteillä monipuolistetaan ja tuodaan esille kylien tarjoamia asumismahdollisuuksia ja palveluja, joita ovat kyläkoulut, erilaiset harrastusmahdollisuudet mm. reitistöt ja kylätaloissa järjestettävä kerhotoiminta. Palvelujen toimivuuteen ja kylien maisemanhoitoon ja kyläteiden turvallisuuteen kiinnitetään huomiota ja tarpeen mukaan järjestetään talkoita hoitamattoman kyläympäristön siistimiseksi ja etsitään keinoja ja välineitä turvallisuuden lisäämiseen. Erityisesti kylien nuorille etsitään uusia toimintamahdollisuuksia ja tiloja toteuttaa nuorison toivomia aktiviteetteja omissa kylissään, myös ikäihmisten kotona-asumista tukevia ja henkistä virkeyttä edistäviä palveluja järjestetään yhteistyössä kunnan kanssa.

Hankkeen tuloksia esitellään kahden vuoden päästä järjestettävillä ”Tammelan kyläasumisen messuilla”, johon osallistuvat kaikki hankkeessa mukana olleet kylät. Messujen aikana esitellään kylien palveluja sekä tontteja kohderyhmänä ensisijaisesti Helsingin seutu.

Määrälliset tavoitteet:

Kyläohjelma:

12 päivitettyä kyläsuunnitelmaa, uusi kyläohjelma

10 yhteistä tilaisuutta kylissä: ideointi- ja kehittämispajat, nuorille ja ikäihmisille suunnatut toimintapäivät, verkostovalmennukset

2 - 3 kylien maankäytön suunnitelmaa sisältäen asumis- ja palvelurakenneselvityksen

palvelutarvekartoitukset kylittäin/kyläaluettain

3 kyläfoorumia/seminaaria: teemoina esim. kylien maankäytön suunnittelu, sopimuksellisuus

Toimivat kylät:

30 uutta tonttia tai vajaakäyttöistä/vuokrattavaa kiinteistöä eri puolilta kuntaa, valmennukset tonttivastaaville ja –esittelijöille

3 - 5 maaseudun palvelusopimusta Tammelan alueella: ympäristönhoitoon (perinnebiotoopit ja laskeutusaltaat), siivous- tai hoivapalveluun, reitistöjen ylläpitoon, tieisännöintiin, opaspalveluihin, harrastustoimintaan ym.

4 maisemanhoitosuunnitelmaa, 10 kunnostettua maisemakohdetta

5 uuden kehittämishankkeen toteutusselvitystä/hankesuunnitelmaa mm. kartoituksia kylätalojen pihojen kunnostamistarpeista sekä muista asuin ympäristön viihtyvyyteen liittyvistä harrastuspaikoista, viemäröinnin kustannuksista kylissä, selvityksiä kylien tieturvallisuus- ja kyltitysasioista tai ympäristön ja maisemanhoitosuunnitelmien tarpeesta.

2 kylien palveluiden esitettä: kylien osajarekisterit, reitistöt, kylätalojen palvelut, kylien tapahtumat.

2 uutta yritystä, 5 palkkatuella työllistettyä pitkäaikaistyötöntä

Tammelan kylälehti tontti- ja tapahtumaliitteinen, **kylien www-esittelyt** Tammelan kunnan sivuille

3 messu- tai markkinointitempausta: mukana kuntaosastolla, eri tapahtumissa

3 tutustumisretkeä: kohteina esim. kyläasumisen messut, sisarhankkeet ja kunta-kylä yhteistyö.

1 Tammelan kyläasumisen messut

Laadulliset tavoitteet:

- lisätä kunnan, kyläyhdistysten ja yritysten ja asukkaiden välistä yhteistyötä ja kumppanuutta
- lisätä alueen kilpailukykyä ja vetovoimaisuutta
- parantaa alueen asumisviihtyvyyttä
- parantaa kyläsuunnittelu- ja ohjelmityön toimintatapoja
- lisätä palvelujen toimintavarmuutta ja saatavuutta
- vahvistaa paikallista identiteettiä
- vahvistaa ja uudistaa alueella olevaa osaamista

5. HANKKEEN TOIMINTA JA TOIMENPITEET

Hanke toteuttaa Tammelan kyläohjelmaa ja LounaPlussa ry:n Viisi piirua maaseudun suuntaan -kehittämishanketta parantamalla maaseutualueiden elämänlaatua ja elinoloja samalla tehden toiminta-alueesta vetovoimaisemman paikan elää ja asua. Hanke toteutetaan kehittämishankkeena ja kylien pienten yleishyödyllisten investointien toteuttamiseen ja uutta kyläohjelmaa toteuttavaan jatkokehittämiseen haetaan projektikohtaisia investointi- ja kehittämishanketukia.

5.1. HANKKEEN TOTEUTUSSTRATEGIA

Hanke toteutetaan kahden vuoden aikana tammikuusta 2009 joulukuuhun 2010. Hanke muodostuu kyläohjelmityötä ja kehittämistoimenpiteitä sisältävistä osioista, jotka nivELYVÄT toisiinsa hankkeen tavoitteet toteuttavaksi toimintakokonaisuudeksi.

Hankkeen vastuullisena projektiorganisaationa toimii Tammelan kylät ry. Hankkeen johtajan nimeää Tammelan Kylät ry:n hallitus.

Hankkeeseen palkattava kyläasiamies vastaa hankkeen taloushallinnosta, hankkeen edellyttämistä toimenpiteistä ja niiden seurannasta sekä raportoinnista. Kyläasiamiehen tehtäviin kuuluvat hankkeen toimenpiteiden koordinointi, tarkennettujen aikataulujen ja kustannusarvioiden laadinta ja seuranta, sekä hankkeen tavoitteiden toteutumisen seuraamiseen liittyvien määrällisten ja laadullisten arviointimittareiden

den (indikaattoritietojen kerääminen, itsearviointi) kerääminen ja väliarviointien laatiminen. Kyläasiamies koordinoi yhteistyötä vastaten yhteistyöverkostojen luomisesta ja ylläpitämisestä solmien mm. yhteyksiä hankkeisiin ja projekteihin, jotka liittyvät kylien palveluiden ja maankäytön suunnittelun kehittämiseen sekä välittäjäorganisaatiotoimintaan maaseudulla. Kyläasiamiehen valitsee ja nimeää tehtävänsä Tammelan Kylät ry:n hallitus.

Hankkeen **kyläohjelmaosion** toteuttamisesta sekä ohjelman kokoamisesta ja kirjoittamisesta vastaavat **Helsingin yliopiston opiskelijat tutkimus- ja verkostojohtaja HT Torsti Hyyryläisen** johdolla sekä kyläsuunnitteluprosessien kehittämisen osalta myös Laurea - ammattikorkeakoulun opiskelijat, yhteyshenkilönä hankeasiamies **Tero Uusitalo**. Kyläohjelmaproessin sekä ohjelman kyläosion kokoamiseen ja kirjoittamiseen osallistuu myös suunnittelija FT **Sami Tantarimäki** Turun Yliopiston Täydennyskoulutuskeskuksesta.

Kyläohjelma laaditaan osallistavan suunnittelun menetelmiä käyttäen. Ohjelmatyön perustana ovat kaikkien kunnan kylien kyläsuunnitelmat, kyläohjelmatyöskentelystä saadut kokemukset, laajapohjainen eri toimijatahojen yhteistoiminta valmistelussa sekä valtakunnallisen ja maakunnallisen kyläohjelman linjaukset. Tavoitteena on rakentaa konkreettinen ohjelma, jonka käytännön toteuttamiseen keskeiset toimijatahot laaja-alaisesti sitoutuvat.

Hankkeeseen sisältyvien **käytännön kehittämistoimenpiteiden** toteuttamisesta vastaa kyläasiamies yhteistyössä kyläyhdistysten kanssa. Kylämaisemien kunnostamisessa yhteistyökumppanina on ProAgria Häme ja Kylien kulttuurimaisemien kunnostaminen -hanke. Tavoitteena on aktivoida kyläläisiä ottamaan vastuuta kyläympäristönhoidosta sekä etsiä keinoja ja resursseja useissa kyläsuunnitelmissa tärkeäksi koetun kylämaiseman kunnostamistoimenpiteiden toteuttamiseksi esim. talkootyöllä, työllistämistoimilla, oppilaitosyhteistyöllä, erityisympäristötuella tai ostopalvelusopimuksilla.

Kylien palvelurakenteen vahvistamisen, asukashankinnan ja maankäytönsuunnitteluosioissa tehdään tiivistä yhteistyötä kunnan teknisen, sosiaali- sekä kulttuuri- ja vapaa-aikatoimen kanssa. Palvelutarvekartoitukset toteutetaan kyläalueittain. Kylille sopivien maankäytön suunnittelukäytäntöjen kehittämisessä tavoitteena on, että ne hyödyntävät sekä kyläläisiä että virkakoneistoa ja lisäävät asukkaiden mahdollisuuksia osallistua alueensa palvelujen ja infrastruktuurin tarvelähtöiseen suunnitteluun ja käytännön kehittämistyöhön.

Palvelutarvekartoitusten teosta sovitaan kyläalueittain ja mahdollisuuksien mukaan niiden tekemisessä hyödynnetään talkootyötä, työllistämistoimia ja oppilaitosyhteistyötä. Kylien maankäytönsuunnittelussa huomioidaan maakuntakaava, Tammelan kunnanhallituksen hyväksymä kaavoitusohjelma vuosille 2007 – 2016, aiemmat kokemukset Liesjärven osayleiskaavahankkeesta ja Letkun TOIMI -hankkeesta aloitettu sähköisen kyläkaavan kehittäminen, sekä meneillään olevat osayleiskaavoitusprosessit. Suunnitelman laatimistyö hankitaan ostopalveluna ja/tai oppilaitosyhteistyötä hyödyntäen.

Tonttikartoituksista ja maanomistajien aktivoinnista vastaavat kyläyhdistykset ja niiden tonttivastaavat. Valmiuksia markkinoida kylää uusien asukkaiden asuinpaikkana vahvistetaan panostamalla sähköiseen markkinointiin, jossa nettipajatoiminnasta vastaa asiantuntijan ohjauksessa kylien nuorista koottava ryhmä.

*Tavoitteena on että hanketta ja sen tuloksia esitellään vuonna 2010 järjestettävillä **Tammelan kyläasiamisen messuilla**. Kyläasiamiehen, joka toimii myös messupäällikkönä, tehtävänä on saada hankekylien ympäristö, palvelut ja tonttitarjonta kuntoon messuja varten.*

Hankkeen toimintaa ohjaamaan perustetaan ohjausryhmä, johon kuuluvat kunnan, toimintaryhmän, TE –keskuksen ja keskeisten yhteistyötahojen edustajat sekä Tammelan Kylät ry:n puheenjohtaja ja kolme kyläyhdistysten edustajaa varajäsenineen. Ohjausryhmän puheenjohtajana toimii projektia hallinnoivan tahon ulkopuolinen edustaja ja sihteerinä hankkeeseen palkattu kyläasiamies. Ohjausryhmän tehtäviin kuuluu seurata, valvoa, arvioida ja tukea hankkeen toteutusta hankesuunnitelman mukaisesti. Ohjausryhmä kokoontuu noin 2 - 4 kertaa vuodessa tarpeen mukaan. Ensimmäisen kerran ohjausryhmä kokoontuu heti hankkeen alussa, jolloin sovitaan hankkeen toteuttamiskäytännöistä ja eri toimenpiteiden ajoituksesta.

Hankkeen käytännön toteutusta ohjaa Tammelan Kylät ry:n hallituksen muodostama työryhmä. Työryhmä kokoontuu kuukausittain, noin 10 kertaa vuodessa. Työryhmä voi perustaa erillisiä hankkeen alatyöryhmiä, joissa keskitytään tarkemmin yhden tai kahden hankeosion tai alueen yksityiskohtiin. Työryhmä yhdessä kyläasiamiehen kanssa vastaa koko hankkeen käytännön toteutuksesta.

5.2. HANKKEEN TOIMENPITEET JA AIKATAULU

1. Tammelan kyläohjelma ja kyläsuunnitelmat

Kyläohjelman päivittäminen toteutetaan ostopalveluna ulkopuolisten asiantuntijoiden toimesta. Päivittämistyön pohjaksi laaditaan yhteenveto ja arviointi kyläohjelmatyön tuloksista ja toimintatapojen onnistumisesta kyläohjelman toteuttamiseen osallistuneiden kyläyhdistysten sekä kunnan virka- ja luottamushenkilöiden edustajilta saadun palautteen perusteella. Kyläohjelman päivittämistyöhön osallistuvat kunnan ja kyläyhdistysten lisäksi edustajat keskeisimmistä sidosryhmistä Tammelan vapaa-ajan asukasyhdistyksestä, Tammelan Omakotiyhdistyksestä, Hämeen Kylät ry:stä, Hämeen TE -keskuksesta, Tammelan Yrittäjät ry:stä, MTK -Tammelasta, Forssan Seudun kehittämiskeskuksesta ja LounaPlussa ry:stä. Työryhmä kutsuu tarvittaessa kuultavakseen asiantuntijoita. Kyläohjelman sisällössä huomioidaan seudullisen toimintaryhmän kehittämisohjelma, seudullinen elinkeinostrategia sekä valtakunnallisen kyläohjelman linjaukset.

Ohjelmatyön ohjauksesta vastaa projektiryhmä, joka on koottu ohjelman toteuttajien edustajista.

Toimenpiteet

Tehdään kyläsuunnitelmista **kunta-kylä ja kylienvälisen yhteistyön työkalu**, joka toimii paremmin myös kylätasolla. Kehitetään **sähköisiä työkaluja** kyläsuunnitelmien päivittämiseen, kyläohjelman seuraamiseen ja tulosten mittaamiseen. Tutustutaan käytäntöihin muualla, muun muassa verkkoavusteisia kyläsuunnittelutyökaluja on jo kehitetty esim. Etelä-Savossa Asu kylässä II – hankkeessa yhteistyössä Ruralia –instituutin Mikkelin yksikön kanssa.

Uudistetaan **kylätoimijavalmennusta** käytännönläheisemmäksi. Järjestetään kylätoimintakoulutustilaisuuksia 2 – 3 kertaa vuodessa ja kylätoimintaretki vuosittain. Kutsutaan kunnan edustajia ja luottamushenkilöitä kertomaan esim. toiminta-avustusten jaosta (toimintarahat, tieavustukset, palveluseteli jne) ja lautakuntatyöskentelystä.

Järjestetään 2-3 yleistä **kehittämiskeskustelutilaisuutta** kyläalueittain (aiheina esim. maankäyttö-, kaavoitus ja jätevesihuolto, asukashankinta).

Aktivoidaan kyläyhdistyksiä **maankäytön suunnitteluun** yhteistyössä asukkaiden, viranomaisten ja maanomistajien kanssa *niin että se olisi luonteva osa kyläsuunnittelua*. Suunnittelutyön painotuksen tulee olla kokonaisvaltaisesti kylän toimintoja selvittelevässä tulevaisuuslähtöisessä palvelujen ja asumisrakenteen tarkastelussa lähtökohtana kylän säilyminen elinkelpoisena asuinpaikkana. Suunnittelutyössä on huomioitava myös jätevesiratkaisut ja rakentamispaikkojen tarkastelussa kylämiljöön eheyden säilyttäminen niin tonttien sijoittumisessa kuin rakennustapaohjeistuksessakin. Suunnittelutyötä tukemaan kehitetään uudenlaisia, havainnollistavia ja kuntalaisia osallistavia sähköisiä kyläsuunnitteluvälineitä ”sähköinen kyläkaava”. Myös tonttien markkinoinnissa panostetaan laadukkaisiin sähköisiin paikkatieto-pohjaisiin palveluihin.

Aktivoidaan kyliä kehittämään **uusien asukkaiden paikkaan sitoutumista ja tutustumista** esim. tervetulokäynteihin tai -tilaisuuksiin ja kyläkohtaisten uusien asukkaiden kyläkansioiden laatimiseen, joissa uusia asukkaita perehdytetään kylän historiaan ja paikalliskulttuuriin.

2. Kylille yhteistyötä ja osaamista – kyläsuunnittelutyön syventäminen

Kyläohjelmatyön ensisijainen tavoite on syventää kylän ja kunnan vuorovaikutusta ja kylien välistä yhteistyötä. Toimiva yhteistyö edellyttää vielä toimintatapojen kehittämistä, jotta toimenpiteistä saataisiin toimivia kokonaisuuksia niin kylien kuin kunnan toimintakentissä ja resurssien jaossa.

Toimenpiteet

Kylien välisen tiedonkulun parantamiseksi perustetaan yhdistykselle joko kunnan nettisivuston yhteyteen tai yksityisen palveluntuottajan palvelimelle **www-sivut ja niiden yhteyteen sähköinen tiedotus- ja tapahtumakalenteri sekä keskustelupalsta**, jota voidaan hyödyntää myös kunnan hallintokuntien ja kylien välisessä keskustelussa sekä saada samalla asukkaat mukaan heitä koskevien asioiden valmisteluun ja toteutuksen arviointiin palautekyselyjen kautta. Keskustelupalstan kohderyhminä ovat myös mm. vapaa-ajanasukkaat ja alueesta kiinnostuneet ja muuttoa suunnittelevat. Rekrytoidaan vapaaehtoiset ”blogin kirjoittajat” pitämään keskustelua yllä.

Kehitetään Tammelan **kylälehden sisältöä** ja jakelua paremmin kylien ulkoista tiedotusta ja markkinointia palvelemaan, esim. tapahtumakalenteri- ja tonttiliitteillä sekä jakamalla lehteä messuilla ja suorajakeluna rajatuille kohderyhmille ja sähköisenä versiona laajemmalle kohderyhmälle.

Jatketaan hankeyhteistyötä **keräämällä kylien pienet investoinnit yhteiseksi hankkeeksi**.

3. Kylille lisää asukkaita

Parannetaan kylien valmiuksia markkinoida kylää uusien asukkaiden asuinpaikkana ja toteutetaan kylien yhteisiä markkinointitoimenpiteitä. Toimenpide toteutetaan osittain kyläkohtaisesti hankkeen antamia mahdollisuuksia hyödyntäen, osittain kyläasiamiehen koordinoimana kaikkien hankekylien kanssa yhteisesti.

Toimenpiteet:

Järjestetään kylien tonttivastaaville ja messuesittelijöille eli kyläoppaille **valmennusta** osana kylätoimijakoulutusta (yhteistyössä kunnan virkamiesten ja yksityisten kiinteistövälittäjien ym. asiantuntijatahojen kanssa). Kootaan sisältö ja järjestetään jatkossa 1 -2 kertaa vuodessa, millä edistetään myös tiedonkulkua ja verkottumista.

Kartoitetaan nykyinen tonttitilanne ja laitetaan **tontit ja tonttirikasterit kuntoon**. Aktivoidaan maanomistajia **tonttimaan myyntiin** hyviltä rakennuspaikoilta. Kartoitetaan myös vajaakäyttöiset kiinteistöt ja vuokrakohteet sekä yritystonttien tilanne sekä aktivoidaan omistajia myyntiin tai vuokraukseen. Avustetaan kyliä tonttien merkitsemisessä sekä valmistamisessa myyntikuntoon.

Järjestetään **tutustumisretki** kyläkaavan toteuttaneisiin kyläkohteisiin, esim. Lohjansaarelle Länsi-Uudellamaalla tai Pohjaslahdelle Pirkanmaalla.

4. Kylien palvelurakenteen vahvistaminen

Erityisesti hoiva- ja siivous- sekä talonmiespalveluille on tarvetta kylissä, joissa iäkkäiden henkilöiden määrä kasvaa koko ajan. Hankkeen keskeisenä osa-alueena on tehdä selvitys kylien asumis- ja palvelurakenteesta ja palvelujen kehittämistarpeista. Yhteistyössä kunnan, yritysten ja yhdistysten kanssa suunnitellaan ja toteutetaan käytäntöjä palveluiden turvaamiseksi.

Toimenpiteet:

Kartoitetaan kylien palveluiden nykytila sekä asukkaiden palvelutarpeet kyläalueittain. Samalla kartoitetaan mahdolliset yhteistyökumppanit (yritykset, yhdistykset, vertaisapu) ja selvitetään asukkaiden mahdollisuuksia ja vahvuuksia toimia palvelujen tuottajina, halukkuutta toimia palveluyrittäjänä sekä mahdollisia yrittäjäkoulutustarpeita. Toimenpide voidaan toteuttaa kyläsuunnitelmien laadinnan yhteydessä.

Tarvittavien palvelujen järjestämiseksi:

Käynnistetään **kokeilut** ja laaditaan **mallisopimukset** kylien tekemättömien esim. **ympäristönhoitoon, siivous- tai hoivapalveluun, ulkoilureitistöjen ylläpitoon**, tieisännöintiin, opaspalveluihin tai harrastustoimintaan liittyvien töiden organisoimiseksi sopimuksellisuuden luomia mahdollisuuksia aktivoiden.

Selvitetään kyläavustajien, koulujen ja kylätalojen tilojen käyttö eri-ikäisten kyläläisten palvelujen järjestämisessä, esim. ateriapalvelut, elokuvakerho.

Kootaan kylien **osaajarekisteri**, laaditaan **palveluesite**, sekä tiedotetaan kotitalousvähennyksestä.

Perehdytetään kyläyhdistyksiä **työnantajavelvollisuuksiin**, yhdistysten verotukseen ja palvelusopimuksiin ja selvitetään Tammelan Kylät ry:n kautta toimivaa kyläavustajamallia.

5. Kylämaiseman kunnostaminen

Maisemalla on tärkeä merkitys kyläelämälle, matkailulle ja virkistyskäytölle. Kyläympäristön viihtyisyyden ja vetovoimaisuuden lisäämisen ohella kylämaiseman kunnostamistoimenpiteillä luodaan yritysmysteistä ilmapiiriä. Kylän maisemanhoitotöiden suunnittelu ja niiden toteuttaminen aikaansaa paitsi ulkoisen kyläkuvan kohentumista, myös kylän sosiaalisten suhteiden ylläpitoa, lisäten kyläläisten yhteistyötä ja yhdessäoloa.

Toimenpiteet:

Aktivoidaan kyläyhdistyksiä **ympäristön ja maisemanhoidon suunnitteluun ja kunnostamiseen** järjestämällä yhteisiä tilaisuuksia ProAgria Hämeen Kylien kulttuuriympäristön kunnostaminen-hankkeen kanssa.

Aktivoidaan kyliä hoitamattomien **kylämaisemien siistimiseen** ja järjestetään **romujen keruutalkoot** yhteistyössä 4H-yhdistyksen kanssa.

Hankkeen aikana laaditaan 2 kylälle **maisemanhoitosuunnitelma**, joka hankitaan ostopalveluna ProAgria Hämeeltä.

Järjestetään **Paras kylämaisema-valokuvauskilpailu**. Näyttely nettiäänestyksineen asetetaan esille myös Tammelan Kylien www-sivuille. Valokuvauskilpailun yhteydessä järjestetään **Paras kylämaiseman kunnostaja –kilpailu**.

6. TAMMELAN KYLÄMESSUJEN JÄRJESTÄMINEN

Hankkeen toteutuneita tavoitteita esitellään vuonna 2010 järjestettävillä Tammelan kyläasumisen messuilla. Hankeasiamiehen tehtävänä on saada hankekylien ympäristö, palvelut ja tonttitarjonta kuntoon messuja varten.

Toimenpiteet:

*Kaikkien kylien yhteisenä konkreettisena, yhteen sitovana tavoitteena on järjestää yhteiset Tammelan kyläasumisen messut. Messuille kerätään esille kaikkein Tammelan kylien mukavaan **asumiseen liittyvät palvelut sekä tarjolla olevat tontit**. Messuilta toteutetaan **retkiä kylille** joissa voi käytännössä nähdä tontit sekä tutustua kylämaisemaan.*

Messuja markkinoidaan ennen muuta Helsingin seudulle, josta järjestetään myös bussikuljetus.

5.3. TOIMENPITEIDEN JAKSOTUS

	Vuosi 2009											
	tamm	helmi	maali	huhti	touko	kesä	heinä	elo	syys	loka	marra	joulu
Ohjausryhmä												
Työryhmän kokoontumiset 1/kk												
Kyläohjelman päivittäminen												
Tammela Kylälehti ilmestyy												
Kyläkierrokset, hankkeesta tiedottaminen												
Asukashankinta												
Palvelukartoitukset ja suunn.												
Maankäytön suunnittelu												
Kylämaiseman kunnostaminen												
Kyläfoorumit, ideapajat, retket												

	Vuosi 2010											
	tamm	helmi	maali	huhti	touko	kesä	heinä	elo	syys	loka	marra	joulu
Ohjausryhmä												
Työryhmän kokoontumiset 1/kk												
Kyläohjelman päivittäminen												
Tammelan Kylälehti ilmestyy												
Kyläkierrokset, hankkeesta tiedottaminen												
Asukashankinta												
Palvelukartoitukset ja suunn.												
Maankäytön suunnittelu												
Kylämaiseman kunnostaminen												
Kyläfoorumit, ideapajat, retket												
Tammelan kyläasumisen messut												

Hankkeen esivalmistelu ja suunnittelu:

Tammelan kylien yhteistyöryhmä päätti kokouksessaan 31.10.2007 käynnistää kaikille kylille yhteisen, koko kuntaa koskevan kehittämishankkeen suunnittelun. Hankkeella halutaan kehittää kylien asutus- ja palvelurakennetta, kohentaa kyläympäristöä ja syventää kylien osaamista kyläsuunnittelu- ja ohjelma-työssä. Hankesuunnitelman sisältöä ideoiitiin sekä yhteistyöryhmän että kyläyhdistysten kokouksissa mar- ras – maaliskuussa. Huhtikuussa 2008 järjestettiin Tammelan Kylät ry:n perustamiskokous Teuron kylä- lolla. Kesäkuussa julkaistiin yhdistyksen ensimmäinen Tammelan Kylälehti 2008, jossa tiedotettiin suunnitteilla olevasta hankkeesta. Hankesuunnitelmaluonnosta on tarkennettu syys –lokakuussa saadun pa- lautteen mukaan ja se on hyväksytty Tammelan kylät ry:n kokouksessa 10.11.2008.

Varsinainen hanke toteutetaan ajalla 1.1.2009 - 31.12.2010.

Tammi - maaliskuu 2009

- Hankkeen käynnistäminen; työryhmän ja ohjausryhmän kokoukset

- Kyläasiamiehen nimeäminen, välirahoituksen ja ennakon järjestäminen
- Kyläohjelman päivittäminen; kyläohjelmatyöskentelyn arviointi, kyläsuunnitelmien päivitys
- Palvelutarvekartoitusten aloittaminen Pohjois-Tammelassa
- Kylien valinta kyläkaavoitusten ja maisemanhoitosuunnitelmien tekoon
- Tonttirekisterien kuntoon laitto, vajaakäyttöisten kiinteistöjen selvittäminen
- Sähköisen markkinoinnin suunnittelu
- Tonttivastaavavalmennus, messuille osallistuminen (Feeniks, Vantaa)

Huhti - kesäkuu 2009

- Kylälehdän kokoaminen, sähköisen markkinoinnin nettipajatoiminnan käynnistäminen
- Palvelutarvekartoitusten toteuttamisen jatkaminen
- Kyläohjelman päivittäminen toteuttamisen jatkaminen
- Kylätoimijavalmennus (toiminta-avustukset, uutta verotuksesta)
- Kylien investointitarpeiden kartoittaminen ja hankkeistaminen
- Tonttien ja kiinteistöjen kartoitus, maanomistajien aktivointi
- Sähköisen kyläkaavan kehitystyö
- Messuille ja tapahtumiin osallistuminen (Järvi-Sunnuntai, Makkaramarkkinat)

Heinä-elokuu 2009

- Palvelutarvekartoitusten toteuttamisen jatkaminen
- Maisemanhoitosuunnitelmien laatiminen kahdelle kylälle, maisemanhoitotalkoot
- Paras kylämaisema –valokuvakilpailukutsu
- Romunkeräystalkoot
- Väliraportointi ja maksatushakemus, ohjausryhmän kokous
- Kylätoimintaretken järjestäminen

Syys-lokakuu 2009

- Palvelutarvekartoitusten yhteenveto
- Palveluesitteen laatiminen
- Kyläohjelma –seminaari
- Kylätoimijavalmennus (kylät työnantajana ja välittäjäorganisaationa)
- Uusien asukkaiden kotouttaminen (kyläkansiot, kylätreffit)

Marras-joulukuu 2009

- Kylätoimijavalmennus
- Kylätoimintaretki, messuille osallistuminen (Elma)
- Puolivuotisraportin ja maksatushakemuksen valmistelu, väliarviointi

Tammi- marraskuu 2010

- Ohjausryhmä kokoontuu 2-3 kertaa vuonna 2010
- Jatketaan hankkeen toteutusta
- Maisemanhoitosuunnitelmien laatiminen kahdelle kylälle, maisemanhoitotalkoot
- Kyläkaavan laatiminen yhdelle kylälle
- Kyläsuunnittelu- ja kyläohjelmaprosessien kehittäminen
- Tammelan kyläasumisen messujen järjestäminen, valokuvanäyttely osana kylämessujen ohjelmaa
- Tammelan kylälehdän ja muun tiedotus- ja markkinointimateriaalin valmistaminen
- Yhteisen markkinointisuunnitelman laatiminen, kylien imagomarkkinoinnin vahvistaminen
- Maisemanhoitosuunnitelmista ja kyläkaavoista saatujen kokemusten kerääminen ja jatko-hankkeen laatiminen
- Päätösseminaari järjestetään marraskuussa 2010

Marras- joulukuu 2010

- Loppuraportointi, loppuarviointi, loppumaksatushakemus
- Tuloksista tiedottaminen
- Hankkeen päättäminen
- Jatkotoimista sopiminen

6. ORGANISAATIO, SEURANTA JA ARVIOINTI

Hanketta hallinnoi Tammelan Kylät ry. Ohjausryhmä ohjaa hankkeen toteutumista hankesuunnitelman mukaisesti. Hankkeen ohjausryhmän muodostavat LounaPlussa ry:n, Hämeen TE-keskuksen, Tammelan kunnan ja muiden keskeisimpien yhteistyötahojen edustajat sekä Tammelan Kylät ry:n puheenjohtaja ja kolme kylien edustajaa varajäsenineen, jotka hankkeeseen osallistuvat kylät valitsevat.

Hankkeen käytännön toteutusta ohjaa Tammelan kylien yhteistyöryhmä. Hankkeen toteutuksesta ja toimenpiteistä vastaa hankkeeseen palkattava kyläasiamies, joka on aktiivisesti yhteydessä kylien kanssa. Kyläasiamies raportoi kuukausittain työryhmälle ja toimijaverkostolle hankkeen etenemisestä ja hanke-toimenpiteistä. Toimenpiteiden tarkemmasta aikataulutuksesta ja hankkeessa tehtävistä hankinnoista päättää työryhmä.

Ohjausryhmä kokoontuu hankkeen aikana tarpeen mukaan noin 2 - 4 kertaa vuodessa.

Kyläyhteisöt ja ohjausryhmä arvioivat hankkeesta saatua hyötyä puolivuositain hankeraportoinnin yhteydessä, sekä hankkeen loppuraportissa.

7. TIEDOTTAMINEN

Tiedon kulku monilla kylillä toteutettavassa hankkeessa on tärkeää. Tiedottamisesta vastaa kyläasiamies yhteistyössä työryhmän kanssa. Hankkeen sisäinen tiedottaminen kylissä ja kylien välillä hoidetaan erilaisissa yhteisissä tilaisuuksissa sekä sähköpostitse tiedottein. Ulkoinen tiedottaminen hankkeen tavoitteista ja tuloksista toteutetaan tiedotusvälineiden kautta suurelle yleisölle sekä toimintaryhmälle raportointien yhteydessä. Asianosaisille Tammelan kunnan eri hallintokunnissa tiedotetaan toiminnasta tarpeen mukaan. Hankkeesta laaditaan loppuraportti, joka toteutetaan myös huomioiden tulosten siirrettävyys muiden vastaavien hankkeiden ja kylien käyttöön.

8. RISKIT JA OLETUKSET

Hankkeen suurimmat riskit kohdistuvat yhteistyön onnistumiseen kylien ja kylien ja hallintokuntien välillä, sekä hankkeen tavoitteisiin sitoutumiseen kummallakin taholla.

Tämä riski on huomioitava tarkasti hanketta toteutettaessa ja hankkeen tiedotusta suunniteltaessa. Erityisesti on huomioitava hankkeen kohteena oleville eri tahoille suunnattuun tiedottamiseen tarvittavat resurssit ja kaiken kaikkiaan tiedotus vaatii merkittävän panostuksen.

Taloudellisia riskejä ei ole, mikäli hanke saa haetun mukaisen julkisen rahoituksen. Väli-rahoitus järjestetään Tammelan kunnan kylähankerahaston kautta.

Henkilöstön ammattitaito on otettava huomioon hanketta toteutettaessa. Kyläasiamiehen tehtävä vaatii hallinnollista, elinkeinollista, kylätoiminnan ja vuorovaikutustaitojen osaamista ja sitoutumista hankkeen tavoitteiden toteutumiseen.

9. KUSTANNUSARVIO JA RAHOITUSSUUNNITELMA

Hankkeen kustannukset koko hankkeen aikana ovat 132 000 euroa. Mikäli hankkeelle saadaan 80 prosenttinen julkinen tuki, jakautuvat kustannukset ja rahoitus seuraavasti:

Kustannukset 01.2009 – 12.2010	Euroa
Palkkauskulut	56 779
Ostopalvelut ja palkkiot	48 608
Vuokrat	5 920
Matkakulut	4 000
Muut kustannukset	3 493
Vastikkeetta hankkeen hyväksi tehtävä työ	13 200
Yhteensä	132 000

Rahoitussuunnitelma 01.2009 – 12.2010

TE-keskus, valtio + EU	84 480
Kunnat	21 120
Julkinen rahoitus yhteensä	105 600
Yksityinen rahallinen osuus	13 200
Vastikkeetta tehtävä työ	13 200
Yksityinen rahoitus yhteensä	26 400
Kokonaisrahoitus	132 000

Kustannusarvio vuosierittelyineen liitteenä.

Hankesuunnitelman liitteet:

Tammelan kyläohjelma 2002, kyläohjelman väliraportti v. 2006
Hankkeen kustannusarvio ja rahoitussuunnitelma liitteineen